

Obsah

1. Nahlédnutí do obecné psychologie	8
1.1 Psychologie a její cíle	9
1.2 Dělení psychologických odvětví	11
1.3 Významné psychologické směry	13
1.4 Základní psychologické pojmy	21
1.5 Kognitivní procesy	28
1.5.1 Pozornost	28
1.5.2 Paměť	30
1.5.3 Myšlení	35
1.6 Emocionální procesy	40
2. Nahlédnutí do vývojové psychologie	46
2.1 Charakteristika období mladšího školního věku	47
2.1.1 Rozvoj poznávacích procesů	49
2.1.2 Rozvoj morálky	51
2.1.3 Genderové role, dětská kresba, vývoj identity a sociální vývoj	56
2.1.4 Školní prostředí, učitel, osobnost učitele a jeho vliv na morální vývoj žáka	62
2.1.5 Škola, technologie a učení	65
2.1.6 Současný životní styl	67
2.2 Charakteristika období staršího školního věku	70
2.2.1 Rozvoj pohlavního dozrávání	71
2.2.2 Rozvoj poznávacích procesů	72
2.2.3 Rozvoj identity	75
2.2.4 Rozvoj mravních norem a společenských hodnot	77
2.2.5 Vztahy s rodinou	78
2.2.6 Vztahy s vrstevníky	81
2.2.7 Subkultura mládeže a rizika chování dospívajících	82
2.2.8 Přístup k dospívajícím s rizikovým chováním	87
3. Nahlédnutí do pedagogické psychologie	91
3.1 Učení a vybrané pedagogické pojmy	92
3.1.1 Druhy učení	95
3.1.2 Zákony učení	102
3.2 Emoce žáka v podmínkách pedagogického procesu	108
3.2.1 Emoce a mladší školní věk	109
3.2.2 Emoce a starší školní věk	110
3.2.3 Faktory ovlivňující citovou a emoční rozdílnost mezi jedinci	111

3.3	Motivace žáka v pedagogickém procesu	112
3.3.1	Motivační faktory	113
3.3.2	Odměny a tresty	116
3.4	Osobnost a vybrané osobnostní dispozice v pedagogickém procesu	120
3.4.1	Inteligence a příbuzné pojmy	121
3.4.2	Nadání	122
3.4.3	Orientace na výkon	125
3.4.4	Naučená bezmocnost	125
3.5	Sebesystém (sebepojetí) žáka	126
3.5.1	Sebesystém a jeho složky	126
3.5.2	Sebesystém žáka a škola	127
3.6	Atribuce v pedagogickém procesu	129
3.6.1	Atribuční tendence	129
3.6.2	Atribuční styly žáků	130
3.6.3	Volba atribučního stylu	131
4.	Nahlédnutí do sociální psychologie	133
4.1	Sociální skupina	133
4.1.1	Pojem „sociální skupina“	133
4.1.2	Skupinová struktura	136
4.1.3	Charakteristika a funkce skupinových norem	137
4.1.4	Postup osvojování skupinových norem	138
4.2	Konformita, příbuzné pojmy a výzkumy	139
4.2.1	Nekonformita versus nezávislost	141
4.2.2	Skupinový nátlak	141
4.2.3	Výzkum konformity	142
4.3	Socializace	146
4.3.1	Vývoj morálky	148
4.4	Sociální percepce	151
4.4.1	Percepční akcentace	152
4.4.2	Percepční obrana způsobující zkreslení	153
4.4.3	Formování dojmu a chyby v sociální percepce	154
5.	Nahlédnutí do psychoterapie	160
5.1	Psychoterapie v dětském věku	162
5.1.1	Prostředky psychoterapeutické činnosti s dětmi	170
5.2	Rodinná psychoterapie	185
5.3	Děti zanedbané a deprivované	188
5.4	Cíle dětské psychoterapie a poradenství	191
6.	Nahlédnutí do psychologie práce	193
6.1	Mobbing	194
6.1.1	Charakteristika pojmu	196
6.1.2	Příčiny vzniku mobbingu	197

6.1.3	Strategie mobbingu	198
6.1.4	Oběť mobbingu	201
6.1.5	Pachatel mobbingu (mobber)	202
6.1.6	Další varianty mobbingu	204
6.1.7	Následky mobbingu	208
6.1.8	Obrana proti mobbingu	209
6.1.9	Důvody výskytu mobbingu v současné době	211
6.2	Syndrom vyhoření (burnout)	212
6.2.1	Vymezení pojmu a příznaky syndromu vyhoření	212
6.2.2	Profese s nejčastějším výskytem syndromu vyhoření	215
6.2.3	Postup rozvoje syndromu vyhoření	217
6.2.4	Příčiny vzniku syndromu vyhoření	219
6.2.5	Pracovní podmínky a vznik syndromu vyhoření	220
6.2.6	Dopad syndromu vyhoření na člověka	223
6.2.7	Prevence a možnosti předcházení vzniku syndromu vyhoření	224
6.2.8	Možnosti odborné pomoci pro jedince trpící syndromem vyhoření	226
7.	Výzkumné šetření syndromu vyhoření ve vztahu k životní spokojenosti učitelů	229
7.1	Teoretický rámec výzkumu	229
7.1.1	Syndrom vyhoření	230
7.1.2	Životní spokojenost	232
7.2	Cíle výzkumu a hypotézy	234
7.3	Metodologie	235
7.3.1	Statistické zpracování	238
7.4	Charakteristika zkoumaného vzorku a sběr dat	238
7.5	Výsledky šetření	239
7.5.1	Limity studie	243
7.6	K platnosti hypotéz	244
7.7	Diskuse	245
7.8	Závěr	247
	Souhrn	249
	Summary	250
	O autorkách	251
	Z odborných recenzí	253
	Použitá literatura	254
	Věcný rejstřík	269
	Jmenný rejstřík	274

Věcný rejstřík

A

anarchismus 83
aplikovaná psychologická disciplína 91, 160, 193
aspirační úroveň 115
atribuce 129
atribuční styly 130
atribuční tendence 129, 157
atribuční teorie 157
autokinetický efekt 143
autonomní morálka 52, 53, 77
autoritativní učitel 62

B

behaviorismus 14
biblioterapie 182
bossing 204

C

canisterapie 182
cílená činnost 171
cílové zaměření 115
citové připoutání (attachment) 169
citové vztahy 43
city 43, 44

Č

činnost a aktivita žáka 115

D

deprivace 166, 168
dětská kresba 57
dispoziční atribuce 130
divergentní myšlení 36
dopad syndromu vyhoření 223

dosažená identita 77
dospívající s rizikovým chováním 87
dospívající starších rodičů 79
dospívající z neúplné rodiny 80
dospívající z rodiny homosexuálních partnerů 81
dospívající ze znovusložené rodiny 81
druhy myšlení 36
druhy učení 95
duševní poruchy 163

E

edukace 93
edukační konstrukty 94
edukační procesy 94
edukační prostředí 94
efekt primarity (prvního dojmu) 156
efekt shovívavosti 156
ego-orientace 115
embodiment 65
emo 84
emoce etické 109
emoce negativní 108
emoce pozitivní 108
emocionální procesy 40
etapa zamilovanosti 82
experimentální psychologie 13
explicitní (deklarativní) paměť 34

F

falické stadium 71
felinoterapie 181
formálně-logické operace 72
frustrace 114, 219
funkce myšlení 36

G

genderová identita 56
genderové role 56
genitální stadium 71
gestalt (tvarová) psychologie 18
gothic 84
graffiti 85

H

habituace 95
haló efekt 155
heteronomní morálka 52, 53, 77
heterosexuální polygamní fáze 82
hip-hop 85
hipoterapie 181
hodnotová orientace 78
hra 171, 172
humanistická psychologie 19

Ch

chování 26
chyby v percepci 154

I

ideální já (ego) 126
identifikace 147
identita 75
imitace 146
implicitní (procedurální) paměť 35
implicitní teorie osobnosti 154
imprinting (vtiskování) 95
individuální izosexuální fáze 81
inference 152
instrumentální podmiňování 97
inteligence 38, 121
interdisciplinární 160
internalizace 138
introspekce 25, 110

J

jednání 27

K

kauzální atribuce 132
klasické podmiňování 96
klinická psychologie 12
kognitivní procesy 28
kognitivní psychologie 20
Kohlbergova dilemata 149
komplexní city 45
konformita 139
kontakt s přírodou 183
konvenční morálka 53, 77, 78, 149, 150
konvergentní myšlení 36
kreativní učitel 64
krize životního středu 78

L

latence 48
liberální učitel 64
lidské city 44
logická chyba 156

M

malá skupina 135
manifestní nadání 122
mediální učitel 63
metodologie 13
Millerovo magické číslo 33
míra odpovědnosti 220
míra svobody 220
mladší školní věk 47
mobbing 194
model paměti 32
morálka 51, 77, 148
moratorium 76
motivace 112
motivační faktory 113
motivační přesvědčení 115
mravní normy 77
muzikoterapie 177, 178
myšlení 35
myšlenkové operace 37

N

nadání 122
 nadaný a talentovaný žák 123
 nálada 42
 následky mobbingu 208
 naučená bezmocnost 125
 negativní transfer 104
 nejistý učitel 62
 nekonformní chování 141
 nekreativní učitel 64
 neúspěch 113
 nevědomí 23
 nonkonformita 141
 normativní příčiny 140

O

obecná psychologie 8, 11
 oběť mobbingu 201
 obrana proti mobbingu 209
 očekávání 114
 odměny 116
 operantní podmiňování 97
 osobní identita 75
 osobní morálka 77
 osobnost 23
 osobnost učitele 62
 osobnostní dispozice 121
 osvojování skupinových norem 138

P

pachatel mobbingu (mobber) 202
 paměť 30
 pedagogická psychologie 13, 91
 percepční akcentace 152
 pocit méněcennosti 109
 podpora žádoucího chování 117
 pojmové učení 101
 poradenská psychologie 12
 poruchy chování 167
 postkonvenční morálka 53, 78, 149, 150
 pozitivní transfer 104

pozitivní vidění světa 225
 pozornost 28
 predispozice 111, 112
 prevence nespecifická 89
 prevence specifická 89
 prevence syndromu vyhoření 224
 proaktivní útlum 104
 procesy zrání a učení 47, 164
 prostředky psychoterapeutické činnosti 170
 prožívání 26
 předkonvenční morálka 53, 78, 149, 150
 přejatý způsob identity 76
 příčiny mobbingu 197
 příčiny syndromu vyhoření 219
 příznaky syndromu vyhoření 213
 psychické jevy 27
 psychické potřeby dítěte 168
 psychický vývoj 46
 psychika 21
 psychodiagnostika 13
 psychodynamický přístup 16
 psychologie osobnosti 11
 psychologie práce 13, 193
 psychologie zdraví 12
 psychoneuroimunologie 163
 psychoterapie 160
 puberta 110
 pubescence 71
 punk 85

R

reálné já (ego) 126
 retroaktivní útlum 104
 rizika chování dospívajícího 84
 rodinná psychoterapie 185
 rozhodování 37
 rozvoj identity 75
 rozvoj syndromu vyhoření 217
 RPG (*role playing games*) 86
 Rubinova figura 18

Ř

řešení problémů 38, 100, 102
řízená stimulace funkcí 171

S

sebedůvěra 126
sebehodnocení 113, 126
sebereflexe 25
sebesystém 126
sebeúcta 126
sebevědomí 127
selekce 152
senzibilizace 95
senzomotorické učení 100
sexuální obtěžování 207
schopnost logických operací 49
situační atribuce 130
skinheads 86
skupinová identita 76
skupinová izosexuální fáze 81
skupinová norma 136
skupinová struktura 136
skupinový nátlak 141
smysl pro humor 225
socializace 146
sociální a observační učení 98
sociální norma 136
sociální odměny 118
sociální percepce 151
sociální podoba výrazové složky
emocí 42
sociální psychologie 11, 133
sociální skupina 133
sociální vývoj 59
sociokulturní podmínky 93
speciální disciplíny 13
společenské hodnoty 77
stadium realistické kresby 57
staffing 205
stalking 206
starší školní věk 71, 110

statistické zpracování 238
stav naučené bezmocnosti 113
stereotypizace 158
strategie mobbingu 198
stresová reakce 219
střední skupina 135
subkultura mládeže 84
sugestibilita 65
syndrom vyhoření (*burnout*) 212

Š

školní prostředí 62
školní sebepojetí 128
školní úspěšnost 121

T

temperament 24
temperamentní učitel 62
temperamentové vlastnosti 111, 112
teoretické (základní) disciplíny 11
teorie multidimenzionální inteligence 39
terapie hrou v písku 173
terapie zanedbaných a deprivovaných
dětí 190
teror na pracovišti 196
transaktivní diskuzi 74
tresty 116

U

učební problémy 123
učení 92
učení pojmové 100, 101
učení verbální 100
unavený, vyhořelý učitel 63
úsilí 114
úspěch 113
usuzování 37

V

vazba k mateřské osobě 169
věda o duši 8

vědomí 22
vědomí osobní účinnosti (*self-efficacy*)
126
velká skupina 135
vlastnosti emocí 43
vlastnosti pozornosti 29
vnější projevy emocí 41
volba atribučního stylu 131
vyhýbavý způsob chování 120
výchova 93
výkonová motivace 125
výskyt syndromu vyhoření 215
výtvarná činnost 174
vyučování 93
vývoj identity 59
vývoj morálky 148
vývojová psychologie 11, 46
vývojová změna 46
výzkumné otázky 234
vzdělávání 93

vztahy s vrstevníky 81

Z

základní atribuční chyba 158
základní psychologická disciplína 8, 46,
133
zákon motivace 102
zákon opakování 105
zákon transferu 103
zákon zpětné vazby 103
zákony učení 102
zanedbání 198
zapamatování 32
zooterapie 181
zralost nervového systému 111
zrání 93
zvýšená nedůtklivost, přecitlivělost 110

Ž

životní spokojenost 232

Jmenný rejstřík

A

Adler, A. 18
Allport, G. W. 25
Asch, S. E. 144–146, 154, 156, 157
Atkinson, R. L. 14, 18, 36, 37, 93, 151,
169

B

Balcar, J. 163, 186, 190, 191
Ballachey, M. E. 134, 145
Bandura, A. 16
Bartlett, F. 31
Bednářová, J. 174
Beňo, P. 196, 208, 210
Blase, J. J. 232
Blatný, P. 233
Bruner, J. S. 153
Bühlerová, Ch. 46, 52

C

Cakirpaloglu, P. 121, 147, 195
Capponi, V. 198, 201, 209
Cattel, J. M. 8
Cattell, R. B. 121
Crutchfield, R. S. 145

Č

Čáp, J. 92, 99, 104, 113, 117, 127, 132
Čech, T. 195, 208
Čírtková, L. 206

D

Dařílek, P. 100, 101, 108, 109, 113, 127,
131

E

Ebbinghaus, H. 30
Erikson, E. 48

F

Fontana, D. 36
Freud, S. 17, 18, 48
Freudenberger, H. 213, 221, 230, 231
Fromm, E. 18

G

Gardner, H. 39
Goodman, H. N. 153

H

Hagemann, W. 217, 218, 222, 223, 246,
247
Hall, G. S. 8
Hartl, P. 23, 25, 27, 28, 138
Hartlová, H. 23, 25, 27, 28, 138
Heidbrink, H. 50, 51, 54–56, 73
Heider, D. 89, 157
Helus, Z. 36, 37
Hewstone, M. 140
Heynemann, P. P. 196
Hogg, M. A. 134
Holzkamp, K. 153
Honzák, R. 222
Horneyová, K. 18
Hřebíčková, P. 233
Huberová, B. 198, 199, 201, 202, 207

Ch

Chomsky, N. 20

J

Janošová, P. 57, 61, 64, 80

Jelínek, P. 233

Jung, C. G. 18

K

Koffka, K. 18

Kohlberg, L. 53, 148, 149, 151

Köhler, W. 18

Kratochvíl, S. 16, 160, 161

Krech, D. 134, 139, 141, 145

Krejčířová, D. 46, 51, 80

Křivohlavý, J. 218, 221, 229, 235, 245,
246

Kuric, J. 46, 47

Kusák, P. 100, 101, 108, 109, 113, 127,
129**L**

Längle, A. 217

Langmeier, J. 46, 47, 51, 80, 169, 186,
188, 191

Leymann, H. 196

Lock, J. 25

Lorenz, K. 196

M

Macek, P. 72, 75, 120

Marcia, J. 83

Mareš, J. 91, 92, 99, 100, 108, 113, 117

Maroon, I. 221, 225, 227, 231

Masaryk, T. G. 8

Maslach, C. 235

Maslow, A. H. 20

Matějček, Z. 47, 51, 109, 117, 128, 164,
165, 169, 176, 188

Miller, G. 20, 33

Mischel, W. 16

Moore, T. 142

Moreno, J. L. 179

Myhill, B. 230

NNakonečný, P. 9, 22, 26, 121, 130, 136,
139, 154, 194

Nešpor, K. 68

Newell, A. 20, 38

Norcross, J. 161

Novák, T. 198, 201, 209, 226

P

Papica, J. 151, 152, 153

Piaget, J. 20, 37, 39, 49, 52, 53, 72

Plháková, A. 9–11, 13, 14, 16, 21, 26, 92

Praško, J. 215

Průcha, J. 92, 93

R

Rogers, C. R. 20, 162, 169, 192

Rubinštejn, S. L. 16

Ř

Říčan, P. 9, 11–13, 23, 43, 62, 168

S

Simon, A. H. 20, 38

Skinner, E. B. 15, 97

Slaměník, I. 147, 157

Sobotková, I. 88

Spearman, Ch. 39.

Spitzer, A. 63, 75, 82

Strejčková, E. 184

Stroebe, J. 140

Š

Šicková-Fabrice, J. 174

Šimíčková-Čížková, J. 46, 71

Štikar, R. 194

Švancara, J. 58, 108

Švancarová, L. 58

T

Thorndike, E. L. 97, 155

Thurstone, L. L. 39

U

Uždil, J. 58, 174

V

Vágnerová, M. 22, 24, 30, 34, 37, 47, 81,
128, 174

Vymětal, J. 160, 161

Výrost, J. 147, 157

W

Watson, J. B. 14

Wertheimer, M. 18

Williamson, J. 230

Wundt, W. 8